

Halszka Górny

ORCID 0000-0002-2440-4697

Instytut Języka Polskiego PAN

IMIONA SŁOWIAŃSKIE Z CZŁONAMI *LUBO-*, *-LUB*, *MIŁO-*, *-MIŁ* W TOPONIMII POLSKI

I

Ojkonimy pochodzenia odantroponimicznego, ilustrujące antropocentryczny model nazwotwórstwa „polegający na identyfikacji miejsca przez nazwy odnoszące się do ludzi, którzy to miejsce zasiedlali” [Wójcik 2017: 308], były już przedmiotem zainteresowania badaczy. Uwagę poświęcano głównie nazwom miejscowym wykazującym genetyczny związek z imionami dwuczłonowymi [zob. Górny 2007: 101–117; 2011: 65–76; 2017b: 129–141; Karaś 1956: 260–281; Kopertowska 1993: 44–48; Wójcik 2017: 303–322]. Niniejszy tekst stanowi kontynuację tej problematyki, a jednocześnie wpisuje się w ramy projektu badawczego „Imiona jako podstawy nazw geograficznych Polski”, realizowanego w Pracowni Onomastyki IJP PAN w Krakowie¹.

Przedmiotem artykułu są polskie nazwy miejscowe motywowane słowiańskimi imionami złożonymi z przymiotnikowymi członami *lubo-*, *-lub* (ps. **l'ubъ* ‘łuby, kochany’), *miło-*, *-mił* (ps. **milъ* ‘miły’). Ze względu na znaczenie leksemów motywujących wymienione człony imiona te mieszczą się w polu semantycznym ‘miłość i dobroć’ odzwierciedlającym wysoko cenione ówczesnie wartości (obok takich, jak: pokój, sława i uznanie, wiara i Bóg, mądrość i wiedza, gościnność, łagodność, zdolność tworzenia, duma) [Kaleta 1995: 7–13; Malec 2001: 18–24; Nalepa 1991: 87–97; 1992: 9–15; Rzetelska-Feleszko 2006: 14–15]. Maria Malec [1971: 92–93, 96] w swojej klasycznej już rozprawie o strukturze imion dwuczłonowych wymienia sześć form z członem *lubo-* (**Lubodrog*², **Lubogost* (zob. *Lubgost* SSNO), *Lubomir*, **Lubomysł*, *Luborad*,

¹ Wstępne założenia projektu przedstawiono w artykułach: Górny 2017a: 255–264; 2017c: 255–266.

² Znak * przed antroponimem oznacza, że dane imię zostało zrekonstruowane z nazwy miejscowej.

Lubowid*) i dwa z *-lub* (: **Nielub*, **Goś(ci)lub*). Zdecydowanie większą frekwencją w tworzeniu imion złożonych wykazują człony *miło-* i *-mił*. We wskazanej wyżej pracy odnotowano 11 imion z rdzeniem *miło-* (Milobąq*, *Milobor*, *Milobrat*, **Milodrog*, *Milodziad*, *Milogost*, *Milorad*, *Milosław*, *Milostryj*, *Miłowit*, *Miło(w)uj*) oraz 22 jednostki z członem *-mił* (*Bogomił*, *Bogumił*, *Bratomił*, *Bratumił*, *Drogomił*, *Długomił*, *Kan(i)mił*, **Niemil*, *Przemil*, *Radomił*, *Rodomił*, *Siemił*, *Siem(i)mił*, *Siestrzemił*, *Smił*, *Więcemił*, *Wszemił*, *Zdziemił*, też nazwy feminatywne: *Dobromiła*, *Dziadumiła*, *Ludźmiła*, *Ludomiła*). W zbiorze tym znajdują się imiona, które nie stanowiły podstaw ojkonomimów (np. *Milobor*, *Rodomił*, *Siestrzemił*, *Więcemił*) oraz takie, które znane są jedynie z rekonstrukcji odtoponimicznych (**Goś(ci)lub*, **Lubodrog*, **Lubomysł*, **Lubowid*, **Lubowit*, **Milobąq*, **Milodrog*, **Nielub*, **Niemil*). Strukturalne znaczenie imion staropolskich w momencie ich żywotności nie zostało jednoznacznie objaśnione. Warto jednak zwrócić uwagę na symboliczny, życzący charakter imienia, a zatem na semantykę i postać gramatyczną członów w wymienionych złożeniach imiennych. Są wśród nich leksemy:

– rzeczownikowe: *bogo-*, *bogu-* (**bogъ* ‘bóg’; *Bogomił*, *Bogumił*), *bratu-*, *-brat* (**bratrъ* ‘brat’; *Bratumił*, *Milobrat*), *-dziad* (**dědvъ* ‘ojciec ojca lub matki, dziadek’, ‘przodek’; *Milodziad*), *-mir* (**mirъ* ‘pokój, spokój, dobro’; *Lubomir*), *rodo-* (**rodъ* ‘ród’; *Rodomił*), *-mysł* (**myslъ* ‘myśl’; **Lubomysł*), *siestrze-* (**sestra* ‘siostra’; *Siestrzemił*), *siemi-* (**sěmъja* ‘rodzina, ród, własność’; *Siem(i)mił*), *-sław* (**slava* ‘sława’, por. *slaviti* ‘sławić’; *Milosław*), *-stryj* (**stryjъ* ‘brat ojca’; *Milostryj*), *-wit* (**vitъ* ‘pan, dominus’; *Miłowit*), *-wuj* (**ujъ* ‘wuj’; *Miło(w)uj*);

– przymiotnikowe: *długo-* (**dlъgъ* ‘długi’; *Długomił*), *drogo-*, *-drog* (**dorgъ* ‘drogi’; *Drogomił*), *rado-*, *-rad*, (**radъ* ‘radosny, zadowolony’; *Radomił*, *Milorad*), *więce-* (**vęťjъ* ‘większy’; *Więcemił*);

– czasownikowe: *-bąq* (**byti*, **bъdq* ‘być, istnieć, żyć’; **Milobąq*), *-bor* (**boriti* (*sę*) ‘walczyć, zмагаć się’, por. *borъ* ‘walka’; *Milobor*), *goś(ci)-*, *-gost* (**gostiti* ‘podejmować kogoś, gościć’, por. **gostъ* ‘gość’; **Goś(ci)lub*, *Lubogost*, *Milogost*), *kani-* (**kaniti* ‘zapraszać’; *Kan(i)mił*), *-wid* (**viděti* ‘widzieć’; **Lubowid*);

– zaimkowe: *wsze-*, *się-* (**vъšъ*, dial. *vъsъ* ‘wszystek, każdy, zawsze’; *Siemił*, *Wszemił*).

W funkcji pierwszego członu występują też prepozycje: *prze-* (*Przemil*), *s-* (*Smił*) i partykuła przecząca *nie-* (**Nielub*, **Niemil*) [zob. Malec 1971; 2001: 19–24].

Rdzenie związane z takimi pojęciami, jak: Bóg, rodzina, gościnność, sława wskazują na wartości pozytywne, wzmacniane przez człony *lubo-*, *-lub*, *miło-*, *-mił*. Nazwy osobowe z negacją o pierwotnej funkcji magicznej i ochronnym charakterze miały strzec dziecko przed złymi mocami [Malec 1975: 259–307; 1978: 183–213]³.

³ W zebranych zbiorze nazw znalazły się toponimy motywowane imionami z negacją: *Nielubia*, *Niemil*.

Imiona dwuczłonowe, wypierane stopniowo przez imiennictwo chrześcijańskie w związku z kultem świętych, wychodzą niemal zupełnie z użycia w XVI w. Do roku 1995⁴ wymienione wyżej formy imienne nie są nadawane lub mają znikomą liczbę nosicieli (*Milogost* – 7, *Miłowit* – 6, *Bratumił* – 5, *Przemil* – 3, *Miłorad* – 2, *Lubomysł* – 1, *Miłobrat* – 1, *Rodomil* – 1, *Wszemił* – 1). Większą frekwencję mają imiona: *Lubomir* – 972, *Radomił* – 119, *Miłosław* – 162, *Dobromiła* – 301, *Ludomiła* – 327, a najczęstsze jest imię *Bogumił* – 16 265 nosicieli. Z informacji zamieszczonych w SIW dowiadujemy się także, w jakich latach nazwano dziecko określonym imieniem. Z danych wynika, że w pierwszych czterech dekadach XX w. wśród nadań imiennych znalazły się imiona: *Bogumił*, *Lubomir*, *Miłosław*, *Radomił*, w latach 1941–1950 (*Bogumił*, *Bratumił*, *Lubomir*, *Lubomysł*, *Miłosław*, *Miłowit*, *Przemil*, *Radomił*, *Wszemił*), w latach pięćdziesiątych XX w. (*Bogumił*, *Dobromil*, *Lubomir*, *Miłosław*, *Przemil*, *Radomił*), w okresie od 1961 do 1970 (*Bogumił*, *Lubomir*, *Miłosław*, *Miłowit*, *Radomił*), w przedziale 1971–1980 (*Bogumił*, *Dobromil*, *Lubomir*, *Milogost*, *Miłorad*, *Miłosław*, *Radomił*), a między 1981 a 1990 r. (*Bogumił*, *Bratumił*, *Dobromil*, *Lubomir*, *Miłobrat*, *Milorad*, *Miłosław*, *Miłowit*, *Przemil*, *Radomił*, *Rodomil*). We wszystkich wymienionych okresach pojawiają się cztery imiona męskie: *Bogumił*, *Lubomir*, *Miłosław*, *Radomił*. Imiona feminatywne: *Ludomiła*, *Ludmiła*, *Dobromiła* najwięcej nadań miały odpowiednio w latach trzydziestych (78), pięćdziesiątych (1694) i osiemdziesiątych (74).

W bazie PESEL z lat 1995–2010 wśród najrzadziej nadanych imion znalazły się: *Bratumił* (1; 1999), *Miłowit* (1; 2009), *Przemil* (1; 2006). Więcej nadań mają imiona: *Bogumił* (327), *Lubomir* (33), *Radomił* (14) i *Dobromiła* (100). W tym czasie nie nadano chłopcom imion: *Miłobrat*, *Milogost*, *Milorad*, *Miłosław*, *Lubomysł*, *Rodomil*, *Wszemił*, ale dziewczynki otrzymały imiona: *Milorada* (2) i *Miłoslawa* (39).

II

Toponimy mające w podstawach słowiańskie imiona dwuczłonowe stanowią jedną z najstarszych warstw nazewniczych. Zdaniem U. Wójcik [2017: 307] „należy [...] przyjąć, stosując metodę retrogresywną, że większość osad o nazwach motywowanych złożonymi nazwami osobowymi, mimo braku poświadczeń źródłowych, pochodzi z wczesnego średniowiecza”. Materiał ojkonomimiczny – zebrany na podstawie onomastykonu *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany* [1996–2017] i z kartoteki tegoż słownika, a także z opracowania *Nazwy geograficzne Śląska. Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska* [1970–2014], *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* [1880–1902]

⁴ Dane frekwencyjne imion podane zostały na podstawie *Słownika imion współcześnie w Polsce używanych* (1995).

i monografii regionalnych – obejmuje głównie onimy notowane do końca XVI wieku, które identyfikują ponad 60 obiektów. W ich podstawach zachowały się takie imiona z członami *lubo-*, *-lub*, jak: **Lubodziad*, **Lubodziech* (< **Lubodziad*), **Lubogost*, *Lubomir*, **Lubomysł*, *Luborad*, **Lubowid*, **Lubowit*; *Goś(ci)lub*, **Nielub*, a także **Chotylub* (**Chocielub*), **Ciecholub*, **Darzelub*. W nazwach miejscowych zostało utrwalonych ponadto 14 imion złożonych z *miło-*, *-mił*: **Miłobąd*, *Miłobrat*, **Miłodrog*, *Miłogost*, **Milorad*, *Miłostaw*, *Miłowit*, *Bogumił*, *Długomił*, *Drogomił*, **Niemił*, *Przemił*, *Śmił* (*Smił*), *Wszemił*. Prawie połowę stanowią imiona znane jedynie z rekonstrukcji odtoponimicznych. Największą produktywność w tworzeniu ojkonomów miały imiona: *Śmił* (13 toponimów), *Bogumił* (7), *Luborad* (4), **Lubogost* (por. *Lubgost*) (3), *Przemił* (3), *Siemił*, *Wszemił* (3). Pojedyncze obiekty pochodzą/iły natomiast od imion: **Chotylub* (n. m. *Chotylub*), **Ciecholub* (n. m. *Ciecholub*), **Darzelub* (n. m. *Darzlubie*), *Goś(ci)lub* (n. m. *Goślub*), **Lubowit* (n. m. *Lubowicz*), *Miłobrat* (n. m. *!Miłobratowo*⁵), **Miłodrog* (n. m. *Miłodroź*), *Miłowit* lub *Miłowid* (n. m. *Miłowic/Miłowidz*), *Nielub* (n. m. *Nielubia*).

Wśród toponimów odimiennych wyróżnia się trzy typy nazw: posesywne, patronimiczne i rodowe [Taszycki 1946; zob. też m.in. Rzetelska-Feleszko 2005: 196–199]. Pochodzą one od antropimów jednostkowych (nazwy dzierżawcze) lub od nazw zbiorowych wskazujących na wspólnotę rodową bądź rodzinną (nazwy patronimiczne i rodowe). Imiona dwuczłonowe odnajdujemy we wszystkich wymienionych grupach nazw miejscowych.

W zgromadzonym materiale zdecydowanie przeważają nazwy dzierżawcze z sufiksem **-jb* (**-je*, **-ja*) [por. Rospond 1979, 1983], odnoszące się do 28 obiektów geograficznych. Są to toponimy z **-jb*: *Chotylub*, *Ciecholub*, *Goślub*, *Lubodzież*, *Lubogoszcz*, *Lubomierz*, *Luboradz*, *Lubowidz*, *Lubowicz*, *Miłobądz*, *Miłodroź*, *Miłogoszcz*, *Miłostaw*, *Miłowic/Miłowidz*, *Niemił*, z **-je*: *Darzlubie*, *Lubomyśle* i z sufiksem **-ja*: *Lubowidza*, *Nielubia*. Ich najstarsze zapisy pochodzą z XIII i XIV w., rzadziej są późniejsze (XV w.). Badacze wykazali, że nazwy tego typu występowały w całej Słowiańszczyźnie, w dawnych centrach osadniczych, a największą produktywność miały do końca XIII w. Ojkonimy wzięte pod uwagę w tym tekście zlokalizowane są przede wszystkim na terenie Mazowsza, Wielkopolski, Pomorza, także na Śląsku i w Małopolsce.

Chotylub ([*Chotylub*] 1618, wsi *Chotylubia* 1660), wś, podkarp., gm. Cieszanów: od n. os. **Chotylub*, **Chocielub*, z suf. **-jb*⁶.

⁵ Znak ! przed toponimem oznacza niezidentyfikowany lub zaginiony obiekt.

⁶ Miejscowość powstała w II połowie XVI w. W 1565 r. określona jest jako *locum pro locatione villae – in cruda radice – competentem* (odpowiednie miejsce na lokowanie wsi na surowym korzeniu). Przed końcem XVI w. była to już zorganizowana wieś mająca z pewnością znaną dziś nazwę [zob. Gmiterek 2000: 13–18; Janeczek 1991: 169].

Ciecholub (*Teggelubbe*, *Tegelubbe* 1477, *Techlubbe*, *Techelubbe* 1478), wś, pom., gm. Kępice: od n. os. **Ciecholub*, z suf. *-je (por. im. typu *Ciechosław*).

Darzlubie (*Darsolube* (1300)), wś, pom., gm. Puck: od n. os. **Darzelub*, z suf. *-je (*Darže-* to dawna forma stopnia wyższego od przym. **dorgъ* ‘drogi’ w pomorskiej postaci).

Goślub (*Goslub* 1335), wś, łódz., gm. Piątek: od n. os. *Goślub* (< *Gościlib*), z suf. *-jb.

Lubodzież (*Lubodziesz* 1328), wś, kuj.-pom., gm. Lniano: prawdopodobnie od n. os. **Lubodziech* (< **Lubodziad*), z suf. *-jb.

Lubogoszcz (*Gust* 1522, *Lubgost* 1533), wś, zachpom., gm. Grzmiąca: prawdopodobnie od n. os. **Lubgust* (< **Lubogost*), z suf. *-jb.

Lubogoszcz (*Lubegost* 1264), wś, lubus., gm. Maszewo: od n. os. **Lubogost*, z suf. *-jb.

Lubogoszcz (*Lubogosch* 1208), wś, lubus., gm. Sława: od n. os. **Lubogost*, z suf. *-jb.

Lubomierz (de *Lubomirz* 1398, de *Lubomirze* 1401), wś, wlkp., gm. Pleszew: od n. os. *Lubomir*, z suf. *-jb.

Lubomierz (*Lubomirz* 1398, *Lubomyerz* 1509), wś, młp., gm. Łapanów: od n. os. *Lubomir*, z suf. *-jb.

Lubomyśle (de *Lubomysl* (XIV), de *Lubomisle* 1409), wś, wlkp., gm. Ślesin: od n. os. **Lubomysł*, z suf. *-jb, *-je.

Luberadz (*Luboracz* ok. 1240), wś, maz., gm. Ojrzeń: od n. os. *Luborad*, z suf. *-jb.

Luboradz (*Loboratz* ok. 1300), wś, dśl., gm. Mściwojów: od n. os. *Luborad*, z suf. *-jb (n. zmieniona jako *Lawbris*, *Lobris*, postać *Luboradz* przywrócona po 1945 r.).

Luboradz (*Luboracz* duplex 1511–1523), wś, łódz., gm. Krośniewice: od n. os. *Luborad*, z suf. *-jb.

Luboradz (*Luboradz* 1421), dziś *Liberadz*, wś, maz., gm. Szreńsk: od n. os. *Luborad*, z suf. *-jb (W XVI w. istniały trzy części wsi z członami odróżniającymi: *Luboracz Krzywky*, *Luboracz Podborny*, *Luboradz Magna*).

Lubowicz (*Lubovyc* ok. 1240), dziś Lubowicz Wielki, wś, łomż., gm. Klukowo: od n. os. **Lubowit*, z suf. *-jb.

Lubowidz (*Lubowicz* 1345, *Lubowidz* 1374), wś, dawniej mto, maz., gm. Lubowidz: od n. os. **Lubowid*, z suf. *-jb.

Lubowidza (*Lubowidza* 1386), wś, łódz., gm. Dmosin: od n. os. **Lubowid*, z suf. *-ja.

Milobądz (*Milobandze* (1250)1611, *Mylobanz* 1256), wś, pom., gm. Tczew: od n. os. **Milobąd*, z suf. *-je, *-jb.

Milodroź (*Mylodrosch* 1455), dziś *Milodroź*, wś, maz., gm. Stara Biała: od n. os. **Milodrog*, z suf. *-jb.

Milogoszcz (*Mylogoszcz* ok. 1300, *Milogoszcze* 1580), wś, dśl., gm. Rudna: od n. os. *Milogost*, z suf. *-jb, *-je (n. zniemczona jako *Mühlgast*, ponownie zatwierdzona jako *Milogoszcz* po 1945 r.).

Milogoszcz (*Malogoszcz* (1245), *Milogoszcz* 1577), wś, zachpom., gm. Tuczo: od n. os. **Malogost*, z suf. *-jb (późniejsza postać *Milogoszcz* powstała drogą adideacji do n. os. *Milogost*).

Miloradz (*Miloradesdorp* 1282), wś, pom., gm. Miłoradz: nazwa hybrydalna od n. os. **Milorad*, drugi człon od niem. *-dorf*.

Miłosław (de *Myloslave* (1314)1556, *Miloslaw* 1375), mto, wlkp.: od n. os. *Miłosław*, z suf. *je, *-jb.

Milowic/Milowidz (*Milowicz*, do *Milowidza* (1565)), dziś Małowidz, maz., gm. Jednorożec: od n. os. *Milowit* lub *Milowid*, z suf. *-jb.

Nielubia (*Nielub* ok. 1300, *Neluba* 1334), wś, dśl., gm. Żukowice: od n. os. *Nielub*, z suf. *-jb, *-ja (n. zniemczona jako *Nilbau*, przywrócona po 1945 r.)

!Niemił (*Nyemil* (1242)1464), wś zaginiona, leżała pod Staniątkami i należała do tamtejszego zakonu), młp.: od n. os. **Niemił*, z suf. *-jb.

Niemił (*Nemil* 1290), wś, dśl., gm. Oława: od n. os. **Niemił*, z suf. *-jb.

Formy dzierzawcze z sufiksami *-ów*, *-owo*, *-in* (*-yn*) są rzadsze. Nazwy: *!Bogumiłowo*, *Bogumiłów*, *Milobędzyn*, *!Miłobratowo*, *!Przemilowo*, *Przemilów*, *Śmiłowo*, *Śmiłów* identyfikują 17 obiektów, z których cztery nie występują wspólnie. Nazwy te uznawane są za chronologicznie późniejsze niż formacje z *-jb. Zebrany materiał częściowo potwierdza tę tezę, gdyż pierwsze notacje dziesięciu toponimów datowane są na wiek XV. Największą produktywność w tworzeniu nazw dzierzawczych wykazuje imię *Śmił*. Znajduje się ono w podstawie dziewięciu ojkonomimów, głównie z terenu Wielkopolski i Mazowsza.

!Bogumiłowo (*Bogumyłowo* (1438)1456), wś zaginiona w dawnym pow. kolneńskim, łomż.: od n. os. *Bogumił*, z suf. *-owo*.

!Bogumiłów (*Bogumilow* (1241)XVII), niezidentyfikowana posiadłość zakonu w Staniątkach, położona w kasztelanii chrzanowskiej, krak. lub kat.: od n. os. *Bogumił*, z suf. *-ów*.

Bogumiłów (*Bogumilowo* (1365), *Bogumilow* 1511), wś, łódz., gm. Sieradz: od n. os. *Bogumił*, z suf. *-ów*.

Bogumiłów (*Bogumilow* 1628–32), wś, łódz., gm. Rozprza: od n. os. *Bogumił*, z suf. *-ów*.

Milobędzyn (*Milobandzino* 1418, *Milobędzyn* 1784), wś, maz., gm. Sierpc: od n. os. **Milobąd*, z suf. *-ino*, *-in*.

!Miłobratowo (*Milobrathowo* 1435), os. zaginiona, leżała w okolicy Otusza i Turkowa, wlkp., gm. Buk: od n. os. *Milobrat*, z suf. *-owo*.

!Przemilowo (*Przemilowo* 1409, *Przemilewo* 1428), os. zaginiona, leżała koło Rogaczewa, wlkp., gm. Krzywiń: od n. os. *Przemil*, z suf. *-owo*, *-ewo*.

Przemilów (*Przemilow* 1412), dziś *Przymilów*, wś, łódz., gm. Sędziejowice: od n. os. *Przemil*, z suf. -ów.

Śmilowo (*Smilowo* 1392), dziś *Śmielów*, os, wlkp., gm. Żerków: od n. os. *Śmil*, z suf. -owo.

Śmilowo (*Smilowo* 1400), wś, wlkp., gm. Szamotuły: od n. os. *Śmil*, z suf. -owo.

Śmilowo (*Smelow* 1310, de *Smilowa* 1366, *Śmilowo* 1410), wś, wlkp., gm. Ponic: od n. os. *Śmil*, z suf. -owo.

Śmilowo (*Smylowo* 1430), wś, wlkp., gm. Kaczory: od n. os. *Śmil*, z suf. -owo.

Śmilowo (*Smielowo* 1405), wś, kuj.-pom., gm. Więcbork: od n. os. *Śmil*, z suf. -owo.

Śmilowo (*Smylow* 1333, *Smylouo* 1338), wś, maz., gm. Bielsk: od n. os. *Śmil*, z suf. -ów, -owo.

Śmilów (*Smilow* 1427), wś, maz., gm. Jastrząb: od n. os. *Śmil*, z suf. -ów.

Śmilów (de *Smilow* 1415), wś, święt., gm. Ożarów: od n. os. *Śmil*, z suf. -ów.

Śmilów (*Szmiłowo* 1427, *Smylow* 1512), wś, wlkp., gm. Nowe Skalmierzyce: od n. os. *Śmil*, z suf. -owo, -ów.

Struktury patronimiczne z sufiksem *-(ow)ice* (< *-(ow)itjo), wskazujące pierwotnie na członków wspólnoty rodowej, to kolejny typ nazw miejscowych, w których podstawach znajdują się imiona słowiańskie (*Bogumił*, *Długomił*, *Drogomił*, *Lubomir*, **Milorad*, *Miłosław*, *Przemil*, *Siemił*, *Śmil*, *Wszemił*). Najwięcej toponimów pochodzi od imion *Śmil* (4) i *Wszemił* (3). Model nazwotwórczy, typowy zwłaszcza dla Małopolski, Śląska i wschodniej Wielkopolski, w omawianym zasobie nazw reprezentowany jest przez formacje: *Bogumiłowice*, *Długumiłowice*, *Drogomiłowice*, *Miloradzice*, *Przemiułowice*, *Śmiułowice*, *Wszemiułowice*, też *Lubomirzycy* (dziś *Ludmierzyce*) nazywające 15 obiektów. Ojkonimy te, zapisane w większości w XIV w. (choć istnieją też notacje wcześniejsze, XIII-wieczne), usytuowane są w Krakowskim, Tarnowskim, Częstochowskim, Piotrkowskim, Poznańskim, Włocławskim, Opolskim, Wrocławskim, Legnickim, co odpowiada rozkładowi geograficznemu form patronimicznych [Rymut 1973].

Bogumiłowice (*Bogumilowicze* (1361)XVII), wś, łódz., gm. Sulmierzyce: od n. os. *Bogumił*, z suf. -owice.

Bogumiłowice (*Bogumilowice* (1365), wś, młp., gm. Wierzchosławice: od n. os. *Bogumił*, z suf. -owice.

Długumiłowice (de *Długumilowicz* 1376), wś, opol., gm. Reńska Wieś: od n. os. *Długomił*, z suf. -owice (n. zniemczona jako *Lang Millmen*, *Langliebe*).

Drogumiłowice (*Długumilowici*, *Długumilouici* (!) 1217, *Drogumilovitz* ok. 1300), wś, dśl., gm. Udanin: od n. os. *Długomił*, z suf. -owicy, wtórnie *Drogumiłowice* od n. os. *Drogomił*, z suf. -owice (n. zniemczona jako *Drogmilsdorf*, *Dromsdorf* i in.; po 1945 r. wprowadzono ponownie obecną postać nazwy).

Lubomirzycy (*Lubomirici* 1224), dziś *Ludmierzyce*, wś, opol., gm. Kietrz: od n. os. *Lubomir*, z suf. -icy (n. zniemczona jako *Leimerwitz*).

Miloradzice (*Miloradici* 1267), wś, dśl., gm. Lubin: od n. os. **Milorad*, z suf. *-ice* (n. zmieniona jako *Mühlrädltitz*, po 1945 r. zatwierdzono n. *Miloradzice*).

Milosławice (*Miloslawice* 1427), wś, wlkp., gm. Mieścisko: od n. os. *Milosław*, z suf. *-ice*.

Przemilowice (*Premilowicz, Przemilowicz* 1306–08, *Przemilowicze* 1382), dziś *Przymilowice, Przymilowice-Kotysów* i *Przymilowice-Podgrabie*, trzy wsi, śl., gm. Olsztyn: od n. os. *Przemil*, z suf. *-owice*.

Śmilowice (de *Smilouicz* 1381), wś, młp., gm. Nowe Brzesko: od n. os. *Śmil*, z suf. *-owice*.

Śmilowice (*Smelowicz* 1334), dziś Chmielów, wś, śl., gm. Kostomłoty: od n. os. *Śmil*, z suf. *-owice*.

Śmilowice (*Smilovitz* ok. 1300), przys. wsi Goszowice, opol., gm. Pakosławice: od n. os. *Śmil*, z suf. *-owice*.

Śmilowice (*Smilouicze* 1347), wś, kuj.-pom., gm. Choceń: od n. os. *Śmil*, z suf. *-owice*.

Wszemilowice (*Schimilwicz* 1323), wś, śl., gm. Kąty Wrocławskie: od n. os. *Wszemil*, z suf. *-(ow)ice* (n. wtórnie zmieniona jako *Zweibach*).

Wszemilowice (*Swemeniz* 1293, *Swemmelwitz* ok. 1300), dziś Trzeboszowice, wś, opol., gm. Paczków: od n. os. *Wszemil*, z suf. *-(ow)ice*.

Wszemilowice (*Simmelwitz* 1309, *Symilwi*), dziś *Ziemielowice*, wś, opol., gm. Namysłów: od n. os. *Siemil*, *Wszemil*, z suf. *-(ow)ice*.

Nazwy rodowe, chronologicznie najmłodszy typ toponomastyczny, występują w całej Polsce, ale największą frekwencję mają na obszarze północno-wschodniego Mazowsza, co związane jest ze zorganizowanymi akcjami osadniczymi w XIII i w XIV–XV w. [Wójcik 2017: 310, za: Samsonowicz 2006: 382]. W zgromadzonym zasobie nazw własnych tylko jedna forma, zapisana w XV w., ma postać nazwy rodowej (*Bogumily*). W jej podstawie tkwi imię teoforyczne z członem *Bogu-* [Malec 2000: 313–322], znane z dokumentów średniowiecznych, dość często nadawane również współcześnie jako imię chrzestne.

Bogumily (*Bogumill* 1452, de *Bogumily* 1486), wś, suwal., gm. Pisz: od n. os. *Bogumil* (prawdopodobnie od imienia odbiorcy nadania z 1452 r.).

Z zamieszczonych wyżej wykazów nazw miejscowych motywowanych imionami złożonymi z członami *lubo-*, *-lub*, *miło-*, *-mil* odczytać można informacje dotyczące genezy i struktury nazw oraz chronologii i geografii toponimów. Na ich podstawie wskazać można również obiekty, których niezidentyfikowano lub uznano za zaginione (!*Bogumilowo*, !*Bogumilów*, !*Niemil*, !*Milobratowo*, !*Przemilowo*). Zmiany nazw (fonetyczne, leksykalne) ilustrują m.in. formacje: *Milodroź* > *Milodroź*, *Lubowicz* > *Lubowicz Wielki*, *Przemilów* > *Przymilów*, *Wszemilowice* >

Trzeboszowice, *Wszemiłowice* > *Ziemielowice*, a wahania postaci sufiksów w ramach tego samego typu nazwotwórczego – toponimy: *Bogumilowo*, *Bogumilow* (dziś *Bogumilów*, łódz.), *Lubomysł*, *Lubomisle* (*Lubomyśle*, wlkp.), *Milobandzino*, *Milobędzyn* (*Milobędzyn*, maz.) *Nielub*, *Neluba* (*Nielubia*, dśl.).

W 20 ojkonimach utrwalonych zostało 13 imion z członami *lubo-*, *-lub*, wśród których kilka form znanych jest z rekonstrukcji odtoponimicznych (**Lubodziech*, **Lubogost*, **Lubomysł*, **Lubowid*, **Lubowit*, też **Chotylub*, **Ciecholub*, **Darżelub*). W tej grupie najbardziej produktywne były imiona: *Lubomir*, *Luborad*, **Lubogost*, które motywowały po trzy nazwy miejscowe. W podstawie dwóch nazw znajduje się imię **Lubowid*. Rozmieszczenie toponimów od imion słowiańskich z rdzeniami *lubo-*, *-lub* ilustruje mapa 1⁷. Nazwy te zlokalizowane są w różnych regionach Polski z największą koncentracją w Wielkopolsce, na Mazowszu i Pomorzu.

Mapa 1. Rozmieszczenie toponimów pochodzących od imion złożonych z członami *lubo-*, *-lub*⁸

⁷ Mapy zamieszczone w artykule wykonał Paweł Swoboda.

⁸ Na mapach kursywą zaznaczono nazwy zmienione, a przed nazwami identyfikującymi obiekty zaginione umieszczono znak †.

Największe skupisko nazw miejscowych mających w podstawie imiona słowiańskie z członami *miło-*, *-mil* znajduje się natomiast na Śląsku i w Wielkopolsce (zob. mapa 2). 41 ojkonomów pochodzi od 14 imion złożonych. Najwięcej nazw miejscowych motywowały imiona: *Śmił* (13) i *Bogumił* (7), nieco mniej *Przemil* (3) i *Wszemił* (3). Pozostałe imiona stanowią podstawę jednego lub dwóch ojkonomów. Wśród nich wyróżnić można pięć nazw obiektów zaginionych lub niezidentyfikowanych i tyle samo nazw zmienionych.

Mapa 2. Rozmieszczenie toponimów pochodzących od imion złożonych z członami *miło-*, *-mil*

III

Obok starej warstwy nazw miejscowych, które powstały do XVI wieku, istnieją młodsze toponimy odantroponimiczne datowane na XVIII i XIX wiek lub wprowadzone urzędowo po 1945 r. w miejsce funkcjonujących wcześniej nazw niemieckich lub zniemczonych. Wskazać można nazwy utworzone na wzór śre-

dniowiecznych nazw dzierzawczych (*Dobromil, Drogomil, Lubomierz, Lubomyśl, Miłogoszcz, Miłosław, Miłobądz, Luboradza; Bogumiłów, Luboradów, Przemilów, Przemilowo, Radomiłów, Śmiłów, Ludmiłówka*), patronimicznych (*Miłogostowice, Miłosławice, Radomiłowice*), rodowych (*Bogumiły*). Obiekty (miasta, wsie, osady, przysiółki, kolonie, też części miast i wsi) usytuowane są głównie w północno-zachodnich i zachodnich regionach kraju (Pomorze Zachodnie, Śląsk) (zob. mapa 3), a podstawy nazw nawiązują do imiennictwa słowiańskiego.

Bogumiłów (fol. *Bogumiłów* 1839, *Богумиловь*, folw. 1881, *Bogumiłów* 1921), dawniej wś, dziś cz. wsi Cienia Druga, wlkp., gm. Opatówek.

Bogumiłów (*Moznica Łąka* 1839, *Bogumiłów* al. *Maźnica*, kol. 1900), wś, łódz., gm. Kleszczów.

Bogumiłów (*Reychenaw* 1461), wś, lubus., gm. Żary; n. *Bogumiłów* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Bogumiły (*Amalenthial*), os., warm.-maz., gm. Budry; n. *Bogumiły* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Dobromil (*Romaszki* 1577, *Dobromil* 1878–1886), wś, biał., gm. Bielsk Podlaski.

Dobromil, przys. wsi Łagoszów Wielki, dśl., gm. Radwanice; n. *Dobromil* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Dobromil (*Dobromil* XIX), cz. wsi Łukowo, wlkp., gm. Oborniki.

Drogomil (*Nenkerivilla* ok. 1300), wś, ziel., gm. Bytom Odrzański; n. *Drogomil* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Lubomierz (*Lybintal* 1278), mto, dśl.; n. *Lubomierz* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Lubomierz (*Lubomierz* 1884), wś, młp., gm. Mszana Dolna; n. pamiątkowa od n. rodu *Lubomirskich*.

Lubomierz (dwór w *Oleszycach* 1884), os., podkarp., gm. Oleszyce.

Lubomyśl (*Waltirstoerff* 1381), wś, lubus., gm. Żary; n. *Lubomyśl* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Luboradów (*Liebenthal* 1785), wś, dśl., gm. Krośnice; n. *Luboradów* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Luboradz (*Gramhof* 1789), wś, zachpom., gm. Resko; n. *Luboradz* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Luboradza (*Lübrassen* XIX/XX), os., zachpom., gm. Barwice; n. *Luboradza* wprowadzona po 1945 r.

Lubowidz (*Lubovese* 1400), wś, pom., gm. Nowa Wieś Lęborska; n. *Lubowidz* ustalona urzędowo po 1945 r.

Ludmiłówka (*Ludmiłówka* 1870), wś, lub., gm. Dzierzkowice; n. od im. Ludmiła, z suf. *-ówka* (nazwa pamiątkowa utrwalająca imię żony pierwszego komisarza włościańskiego).

Przemilowo, cz. miasta Białogard, zachpom., gm. Białogard; n. wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Przemilów (*Schieferstein* 1783), przys. wsi Księginice Małe, dśl., gm. Sobótka; n. *Przemilów* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Radomiłowice (*Radmansdorf* 1512), wś, dśl., gm. Lwówek Śląski; n. *Radomiłowice* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Radomiłów (*Tylow* 1580, *Thilaw* 1644), wś, dśl., gm. Rudna; n. *Radomiłów* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

Śmilów, cz. miasta Szczecin, zachpom., gm. Szczecin; n. *Śmilów* wprowadzona urzędowo po 1945 r.

IV

W podstawach 61 toponimów identyfikujących obiekty geograficzne powstałe do końca XVI w. utrwalonych zostało 27 imion słowiańskich z członami *lubo-*, *-lub*, *-miło*, *-mił*. Część form imiennych znana jest jedynie z rekonstrukcji odtoponimicznych: **Chotylub* (**Chocielub*), **Ciecholub*, **Darzelub*, **Lubodziech*, **Lubogost*, **Lubomysł*, **Lubowid*, **Lubowit*, **Nielub*; **Miłobąd*, **Miłodrog*, **Milorad*, **Niemil*. Nieliczne funkcjonują do dziś jako imiona chrzestne, np. *Bogumil*, *Lubomir*, *Radomil*. Najwięcej średniowiecznych ojkonimów pochodzi od imion *Śmil* (13), *Bogumil* (7), *Luborad* (4), co pośrednio może wskazywać na ich popularność w wiekach średnich. Brane tu pod uwagę imiona złożone zachowały się w toponimach dzierżawczych identyfikujących 45 obiektów geograficznych, w nazwach patronimicznych odnoszących się do 15 miejscowości i w jednej nazwie rodowej. Pierwsze notacje większości z nich pochodzą z XIV i XV w., chociaż czas ich powstania należy przesunąć co najmniej o 100 lat. Zapisy XIII-wieczne dotyczą ok. 10 nazw miejscowych. Największe skupiska omówionych ojkonimów odimiennych znajdują się w Wielkopolsce, na Śląsku i Mazowszu przy niemal całkowitym braku w pasie wschodnim. Nazwy miejscowe motywowane imionami z członami *lubo-*, *-lub* występują przede wszystkim w środkowej i północnej Polsce. Na północy i zachodzie kraju zlokalizowane są głównie toponimy należące do młodszej warstwy nazewniczej. Nadano je nowo powstałym obiektom w XIX i XX w. lub wprowadzono urzędowo po 1945 r. Strukturalnie i semantycznie zbliżone są do nazw średniowiecznych, choć mają zupełnie inną genezę.

Literatura

- Gmiterek H., 2000, *Inwentarz wsi Chotylub z 1660 r.*, „Rocznik Lubaczowski” IX–X, s. 13–18.
Górny H., 2007, *Nazwy miejscowe motywowane imionami dwuczłonowymi typu Boguchwał, Buziwoj – rozmieszczenie, chronologia, frekwencja*, „Onomastica” LII, s. 101–117.

- Górny H., 2011, *Obraz idei współzycia Słowian zachowany w toponimii Polski – na przykładzie nazw miejscowych motywowanych wybranymi imionami dwuczłonowymi*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Russologica” IV, s. 65–76.
- Górny H., 2017a, *Słowiańskie imiona dwuczłonowe zachowane w najstarszych polskich toponimach (rekonesans)*, „Onomastica” LXI/1, s. 255–264.
- Górny H., 2017b, *Imię Cz(ś)cibor w polskiej antroponimii i toponimii*, „Onomastica” LXI/2, s. 129–141.
- Górny H., 2017c, *Imiona jako podstawy nazw geograficznych Polski – prolegomena badawcze [w:] Przeszłość w języku zamknięta. In memoriam Andreae Bańkowski*, red. V. Jaros, U. Wójcik, Częstochowa, s. 255–266.
- Janeček A., 1991, *Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego: województwo belskie od schyłku XIV do początku XVII w.*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Kaleta Z., 1995, *Świat ludzkich wartości odzwierciedlony w nazwach własnych osób (semantyka imion staropolskich z członami -mir, -myśl, -sław na tle indoeuropejskim)*, „Slavia Occidentalis” LIII, s. 7–13.
- Karaś M., 1956, *O staropolskich imionach dwuczłonowych zachowanych w nazwach miejscowych*, „Onomastica” II, s. 260–281.
- Kopertowska D., 1993, *Dwuczłonowe nazwy osobowe jako podstawy toponimów*, „Namenkundliche Informationem”, Bh. 17, „Anthroponymica Slavica”, s. 44–48.
- Malec M., 1971, *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Malec M., 1975, *Staropolskie nazwy osobowe z negacją nie oraz z przyimkami b(i)ez, brzez, przez*, „Polonica” I, s. 259–307.
- Malec M., 1978, *Staropolskie bezsufiksalne nazwy osobowe z prepozycjami i negacją*, cz. II, „Onomastica” XXIII, s. 183–213.
- Malec M., 2000, *Odbicie wierzeń naszych przodków w imionach słowiańskich (imiona złożone z członami Bogo-, Bogu-, -bog)* [w:] *Onomastyka polska a nowe kierunki językoznawcze*, red. M. Czachorowska, Ł.M. Szewczyk, Bydgoszcz, s. 313–322.
- Malec M., 2001, *Imię w polskiej antroponimii i kulturze*, Kraków.
- Nalepa J., 1991, *Pokój i wojna w staropolskich imionach*, „Język Polski” LXXI, z. 2, s. 87–97.
- Nalepa J., 1992, *Pokój i wojna w staropolskich imionach*, „Język Polski” LXXII z. 1, s. 9–15.
- Nazwy geograficzne Śląska. Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska*, t. I, red. S. Rospond; t. II–III, red. S. Rospond, H. Borek; t. IV, red. H. Borek, t. V–XVI, red. S. Sochacka, Warszawa–Wrocław 1970–1988, Opole 1992–2014.
- Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, t. I–VII: *A–N*, red. K. Rymut; t. VIII–IX: *O–Q*, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch; t. X–XIV: *Ra–Sn*, red. K. Rymut, B. Czopek-Kopciuch, U. Bijak, Kraków 1996–2017.
- Rospond S., 1979, *Stratygrafia polskich nazw miejscowych na *-jъ*, „Onomastica Slavogermanica” XII, s. 7–62.
- Rospond S., 1983, *Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -jъ*, Wrocław.
- Rymut K., 1973, *Słowotwórstwo polskich patronimicznych nazw miejscowych z przyrostkiem *-(ov)itjo na tle zachodniosłowiańskim*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Rzetelska-Feleszko E., 2005, *Nazwy miejscowe [w:] Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Kraków, s. 191–230.
- Rzetelska-Feleszko E., 2006, *W świecie nazw własnych*, Warszawa–Kraków.
- Samsonowicz H., 2006, *Gospodarka i społeczeństwo (XIII – początek XVI w.) [w:] Dzieje Mazowsza*, red. H. Samsonowicz, t. I, Pułtusk, s. 339–394.
- SIW – *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych*, 1995, wyd. K. Rymut, Kraków.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. I–XV, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880–1902.

SSNO – *Słownik staropolskich nazw osobowych*, 1965–1983, red. W. Taszycki, t. I–IV, Wrocław 1965–1983.

Taszycki W., 1946, *Słowiańskie nazwy miejscowe. Ustalenie podziału*, Kraków.

Wójcik U., 2017, *Mazowieckie toponimy motywowane słowiańskimi imionami złożonymi*, „Onomastica” LXI/2, s. 303–322.

SLAVIC COMPOUND NAMES WITH THE ELEMENTS *LUBO-*, *-LUB*, *MIŁO-*, *-MIŁ* IN THE TOPONYMY OF POLAND

Summary

The article is devoted to toponyms motivated by Slavic compound names with adjective elements: *lubo-*, *-lub*, *mило-*, *-mił*. This topic is part of the research project called “Names as the Basis of Polish Geographical Names”, carried out at the Institute of the Polish Language at the Polish Academy of Sciences in Cracow. In a two-line analysis (on the antroponymic and toponymic level), enriched with cartographic illustrations, attention was focused on pointing out the chronology of personal names, productivity of the Slavic names in the process of nominating toponyms, and on highlighting the chronology, frequency, geography of oikonyms and their structural types. In over 60 place names created up to the end of the 16th century, and located mainly in Greater Poland, Silesia and Mazovia, 27 names with the above-mentioned elements were preserved. Among them are forms reconstructed from toponyms, such as: **Lubogost*, **Lubomysł*, **Lubowid*, **Lubowit*, **Nielub*, **Milobąd*, **Milodrog*, **Milorad*, **Niemił*. The younger layer of place names dated to the eighteenth and nineteenth centuries or introduced officially after 1945 occur mainly in the north and west of Poland.

Key words: Slavic compound names, name-based toponyms, chronology, geography, frequency